

Summary

Lithuanian Pharmacy Press Prehistory and Development (1905–1940)

Silvija STAKULIENĖ

The aim of this study was to describe the historical development of pharmaceutical press, its task and problems that had emerged during its evolution in 1905–1940. The first magazine on medicine pharmacy "Vais-tininkas" (*The Pharmacist*) was published by a Lithuanian emigrant in Boston. It was issued in 1905–1906. In 1911–1912, a supplement to "Lietuvos žinios" (*Lithuanian News*) under the title "Farmaceutų reikalai" (*The Pharmacists' Matters*) was issued. In 1918 in Moscow pharmacists issued a sequel of "Farmaceutų reikalai", misfortunately, only one issue of the publication was issued. In 1913, the first Lithuanian journal "Medicina ir

gamta" (*Medicine and Nature*) appeared. In 1923–1940, the Lithuanian Drugs and Pharmacists Association issued professional magazine devoted to the resolution of their professional problems. It was "Farmacijos žinios" (*Pharmacy News*). Apart from this magazine in 1933 the Lithuanian Drug Employees Association issued a new magazine "Lietuvos farmaceutas" (*Lithuanian Pharmacist*), but only in three issues.

Characterising Lithuanian pharmacy periodical press it must be said that those five issues, published in 1904–1940 took the leading role on the future solid periodicals of that field.

UDK 01.001(474.5)

BIBLIOGRAFO PASIRINKIMAS – TARP PRIELAUDŲ IR FAKTŲ

MARIJA IVANOVIČ

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras, K. Sirvydo g. 4, LT-01101 Vilnius

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras greta knygų lietuvių kalba rengia ir Lietuvoje išleistų lenkiškų knygų bibliografinius įrašus, kurių pagrindu leidžia kontrolinius sąrašus.

1998 m. išleistas kontrolinis sąrašas „XVII a. Lietuvos lenkiškos knygos“¹, kuriame užregistruota 818 spaudinių lenkų kalba, išleistų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje. Šis leidinys tapo žinomas ne tik Lietuvoje. Reikėtų paminėti Lenkija, Baltarusija, Kroatija, nes su šių šalių bibliografais ir istorikais užsimezgė ir tęsiasi aktyvus bendradarbiavimas, ypač vertingas dabartiniu etapu, kai rengiamas spaudai analogiškas kontrolinis sąrašas – „XVIII a. Lietuvos lenkiškos knygos“. Jau aprašyta per 1500 leidinių, o parengtą kontrolinį sąrašą sudarys per 5000 bibliografinių įrašų. Šie įrašai kartu su kitais lietuviškų bei hebrajiškų knygų įrašais siunčiami į Europos Rankinės spaudos knygų (HPB), išleistų iki 1830 metų, duomenų bazę.

Šio straipsnio autorė yra jau išleisto kontrolinio sąrašo sudarytoja ir tęsia darbą – rengia spaudai „XVIII a. Lietuvos lenkiškos knygos“. Tačiau rengiant įrašus naujam leidiniui, renkant informaciją apie to laikmečio knygas, tenka nuolat grįžti prie jau parengtų XVII a. įrašų, juos taisyti ar pildyti. Dažnai naujų duomenų gauname iš jau minėtų kitų šalių kolegų. Pavyzdžiui, profesorius Marek Skwara iš Ščecino universiteto Lenkų filologijos instituto, rengiantis XVII a. lenkų kalba spausdintų laidotuvių pamokslų ir kalbų bibliografiją, atsiuntė laišką su 3 labai svarbiais mūsų kontrolinio sąrašo papildymais. Be to, jis prašė duomenų savo rengiamai bibliografijai apie Lietuvos bibliotekų fonduose esančius spaudinius.

Bibliografai patyrė, jog aprašant senąją spaudą didžioji pastangų ir laiko dalis skiriama papildomai literatūrai studijuoti, kad būtų galima identifikuoti autorius, vertėjus, leidėjus. Reikia nagrinėti biografijas, siekiant atskleisti ar patikslinti slapyvardžius, tyrinėti medžiagą apie vietovardžius, aiškintis

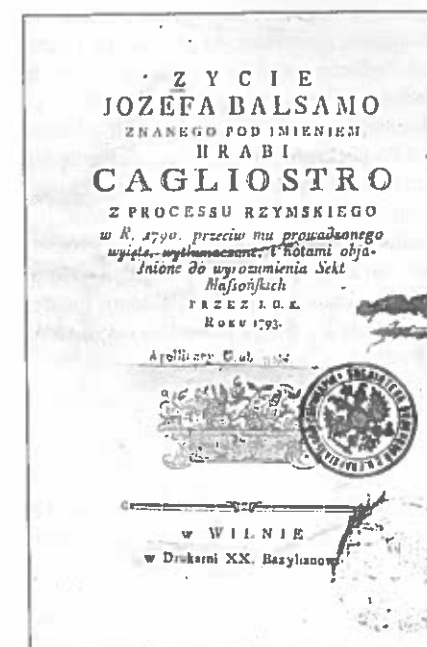
senovinių žodžių prasmę ir pan. Ir rengiant lenkiškų knygų aprašus tenka visa tai atlikti. Išsamų aprašą sudėtinga parengti dar ir dėl to, kad dalies knygų negalima aprašyti *de visu*, nes vieninteliai išlikę egzemplioriai saugomi užsienio bibliotekose. Tačiau atsakingiausias sudarytojo darbas – savarankiškai vertinti duomenų apie autorius, vertėjus, leidėjus, jų slapyvardžius patikimumą bei faktų pagrįstumą ir kitų specialistų atliktų tyrimų rezultatus, hipotezes.

Šioje publikacijoje pateikti keli XVII ir XVIII a. knygų lenkų kalba įrašų rengimo pavyzdžiai, įrodantys, kad bibliografams kartais reikia grįžti prie to paties įrašo net keletą kartų ir taisyti ne tik kitų, bet ir savo padarytas klaidas.

Leidinyje „XVII a. Lietuvos lenkiškos knygos“ užregistruotos dvi knygos: „Deklarata... arcybiskupa Spalâteńskiego, prymasa i metropolity Królestwa Dalmatskiego i Kroackiego...“² (įrašas 124) ir Marcus Antonius de Dominis (1560–1624) knyga „Marcus Antonius de Dominis arcybiskup Spalâteński swego zwrocenia się z Angliey...“³ (įrašas 390). Atrodytų, jog tai skirtingos, niekuo viena su kita nesusijusios knygos. Lenkijos nacionalinės bibliotekos Centriniam suvestiniame kataloge šių knygų įrašai taip pat pateikti skirtingose vietose. Kai kontrolinis sąrašas buvo išleistas, apie tai rašyta laikraštyje „Kurier Wileński“⁴ ir atkreiptas dėmesys į jame užregistruotą minėtą Marcus Antonius de Dominis knygą. Išnagrinėjus „Encyklopedia powszechna“⁵ ir „Podręczna encyklopedia kościelna“⁶ skelbiamas jo biografijas, suderinus įvairius šios įdomios ir spalvingos asmenybės gyvenimo faktus, susijusius vardus, vietovardžius (pavyzdžiui, arcybiskup Spolatro, arcybiskup Spalato, Spalatro (dabartinis Splitas), biskup Seni, Zegn, w Segna (Zengg), Kroatija, Chorwacija, Dalmacija), pastebėjus, kad „Encyklopedia kościelna“⁷ nurodo du de Dominis veikalus, išleistus Vilniuje, prieita prie išvados, jog tai dvi to paties autoriaus – Marcus Antonius de Dominis, knygos. Būsimuosiuose Lietuvos XVII a. lenkiškų knygų sąrašo papildy-

muose šios knygos jau bus užregistruotos kartu, nes yra parašytos vieno autoriaus.

Bibliografo sprendimą keisti šaltiniuose pateiktus duomenis iliustruoja kitas pavyzdys. Žymus XVIII a. jėzuitas, leidėjas, bibliotekininkas, vertėjas Grzegorz Kniażewiczius išvertė žinomo to meto kunigo, teisės ir teologijos daktaro, enciklopedinių žinių istoriko, bibliotekininko Muratori Lodovico Antonio (1672–1750) kūrinių „O zaprowadzeniu wiary chrześcianskiej w Paragwaju“. Šis vertimas nebuvo išleistas, liko rankraštyje. Tačiau, kaip manoma ir nurodoma šaltiniuose „Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut“ (prie įrašo padėtas klaus-tukas)⁸ ir „Słownik polskich teologów katolickich“⁹, G. Kniażewiczius išvertė ir kitą L.A. Muratori veikalą „Zycie Jozefa Balsamo...“¹⁰ (1 pav.). Išstudijavus visus priinamus bibliografinius šaltinius nerasta žinių, kad L.A. Muratori parašė šią knygą. Atsižvelgiant į autoriaus enciklopedines archeologijos, istorijos, filosofijos, medicinos, etikos,

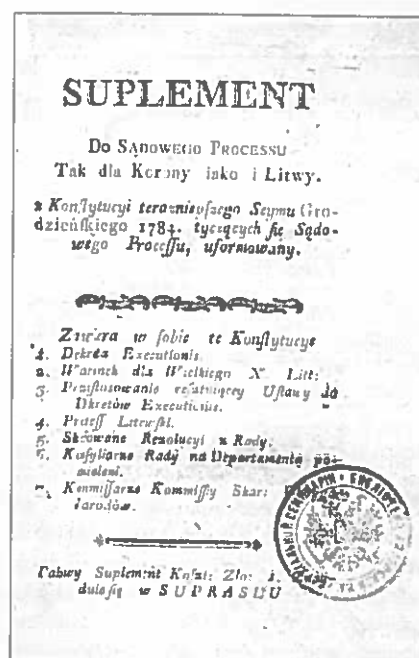

1 pav.

teisės, politikos, teologijos, teologijos teisės žinias¹¹ ir nurodymus bibliografiniuose šaltiniuose, nors ir paliekant klaustuką, nutarta knygą aprašyti taip: autorius – Muratori Lodovico Antonio, o vertėjas – Grzegorz Książewicz, nors kiti šaltiniai, pavyzdžiui, „Podręczna encyklopedia kościelna“¹² ir bibliotekų katalogai, nurodo, kad Grzegorz Książewicz yra autorius, arba aprašo knygą pagal antraštę.

Siekiant pildyti ir tikslinti jau parengtus įrašus, būtina nuolat domėtis kitų specialistų atliktų tyrimų išvadomis. Tačiau bibliografui tenka pačiam vertinti tų išvadų pagrįstumą ir nutarti, keisti duomenis įrašė ar ne. Pavyzdžiui, susipažinę su žinomos lenkų mokslininkės, tyrinėtojos Danutos Hombek teiginiais, patiksliname T. Podleckio kūrinių autorystę.

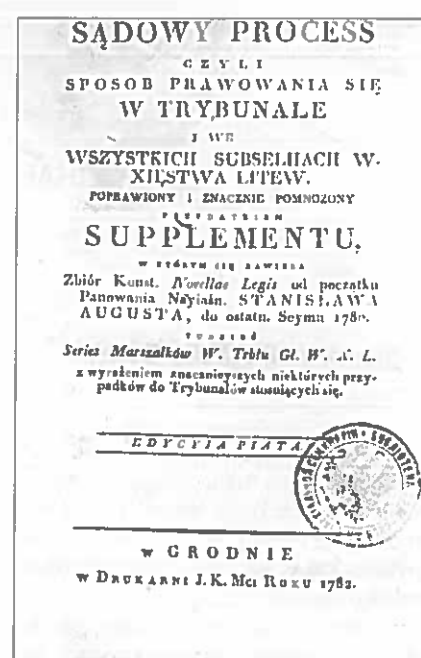
Tadeušas Karolis Podleckis gimė apie 1750 m. Ukmergės pavieta stalininko šeimoje, 1771 m. įstojo į jėzuitų ordiną Vilniuje. Pirmas jo veikalas „Historia Indii Wschodnich skrócona“¹³ – sutrumpintas Guillaume'o Thomaso François Raynal'o knygos „Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes“ vertimas. Ši knyga buvo išleista 1776 m. Vilniuje, bazilijonų spaustuveje. Nėra žinių apie tolesnę (1776–1785) T.K. Podleckio kūrybinę veiklą ir likimą, tačiau K. Estreicheris „Bibliografia polska“¹⁴ registruoja du jo veikalus, išleistus 1778 ir 1780 metais. Pirmasis – „Wolant z okolicznosci podpisanie pulkownictwa pierwszej straży... Józefowi Jeleńskiemu...“ (bibliotekose nesurastas), antrasis – „Zabawki w roznych zdaniach i powiesciach...“¹⁵. Abiejų knygų autoriumi nurodomas Podlecki X. (kunigas), geometras. Ar gali būti tai Tadeušas Podleckis, ar tikrai jis parašė ir tuos du veikalus? Patvirtinti šią hipotezę padėjo D. Hombek straipsnis „Nad bibliografią Tadeusza Podleckiego“, išspausdintas „Pamiętnik Literacki“¹⁶. Ji išstudijavo T. Podleckio gyvenimą, veiklą, kūrybą ir pagrįstai įrodė, jog Podleckis Tadeušas ir Podlecki X., geometras – tai tas pats asmuo. Remiantis D. Hombek pateiktais faktais ir prielaidomis nutarėme vietoje šių dviejų pavardžių rašyti vieną – Podleckio Tadeušo.

2 pav.

Dar vienas T. Podleckio redaguotas ir sudarytas veikalas taip pat buvo D. Hombek tyrimų objektas. Tai „Suplement do „Sądowego processu tak dla Korony iako i Litwy...“¹⁷ (2 pav.). K. Estreicheris 1888 m. chronologinėje rodyklėje įregistravo šią knygą ir nurodė, kad ji išleista 1784 m. be autoriaus. Stanislovas Estreicheris po 50 metų šį „Suplement...“ priskyrė Tomaszui Umiastowskiui, keliolika kartų išleisto „Sądowy process, czyli Sposob prawowania się w Trybunale...“¹⁸ (3 pav.) veikalo autoriui. Estreicherių bibliografijoje užregistruota 12 šio kūrinių laidų: Vilniuje, Pijorų spaustuveje, – trys (1780, 1781, 1787), Gardine – taip pat trys (1781 ir dukart 1782), Mogiliove – keturios (1782, 1783, 1784, 1785), po vieną laidą Nesvyžiuje (1781) ir Supraslėje (1786).

Dviejose 1782 m. „Sądowy process...“ laidose buvo išspausdintas „Suplement do Sądowego processu, zawierający zbiór ustaw novellae legis, tyżących się sądowego procesu, za panowania Najjaśn. Stanisława Augusta zaszłych...“. Jis buvo pakartotas Mogiliovo (1783 ir 1785), Supraslės (1786)

3 pav.

ir Vilniaus (1787) laidose. D. Hombek išnagrinėjo T. Podleckio „Suplement...“¹⁷ ir kito, išspausdinto kartu su Umiastovskio „Sądowy process...“¹⁸, turinį ir įrodė, jog pastarojo turinys visiškai skiriasi nuo T. Podleckio „Suplement...“. T. Podleckio veikalas niekada nebuvo išspausdintas su T. Umiastovskio „Sądowy process...“. D. Hombek išsamūs tyrimai įrodė, kad tai skirtingi darbai, ir tuo remdamiesi savo duomenų bazėje pataisėme įrašus: vietoj „Suplement...“ autoriaus Umiastowski Tomasz (jį nurodo daugelis šaltinių) parašėme Podlecki Tadeusz Karol.

Tai tik keletas pavyzdžių, įrodančių, kad knygų įrašų duomenų keitimas naujais – nesibaigiantis procesas. Palyginus XVII a. ir XVIII a. lenkiškų knygų duomenų bazės apimtį ir funkcijas, akivaizdu, kad pastarosios kaupimui reikia daug daugiau laiko ir pastangų, skirtų tiriamajam darbui, nes tenka rengti ne tik bibliografinius, bet ir autoritetinius įrašus. Tačiau kūrybinis požiūris į savo darbą visada duoda rezultatų: prielaidos, hipotezės anksčiau ar vėliau tampa faktais, o bibliografas patiria tikrojo atradimo džiaugsmą.

- XVII a. Lietuvos lenkiškos knygos: kontrolinis sąrašas. – Vilnius, 1998. – 247 p.
- Deklarata ... arcybiskupa Spaljeńskiego, prymasa i metropolity Królestwa Dalmatskiego i Kroackiego w Państwie Weneckim ... – [Lubez: Piotr Blastus Kmita], po 1617.
- Marcus Antonius de Dominis. Marcus Antonius de Dominis arcybiskup Spálateński swego zwrocenia się z Angliey, radę przekłada ... – W Wilnie: W drukarni Akadémey Societatis Jesu, [po 1622]. – 52 p.
- Polska książka na Litwie w XVII wieku: ciekawostki bibliograficzne / M.W. // Kurier Wileński. – 1999, 17 marca, p. 8.
- Encyklopedia powszechna. – Warszawa, 1861. – T. 7, p. 270.
- Podręczna encyklopedia kościelna. – Warszawa, 1906. – T. 9-10, p. 93.
- Encyklopedia kościelna. – Warszawa, 1874. – T. 4, p. 309-310.
- Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut“. – Warszawa, 1960. – T. 6*, p. 592-593.
- Słownik polskich teologów katolickich. – Warszawa, 1982. – T. 2, p. 307-308.
- Muratori, Lodovico Antonio. Zycie Jozefa Balsamo znanego pod

- imieniem hrabi Cagliostro z processu rzymskiego w r. 1790. przeciwko mu prowadzonego wyięte, wytłumaczone ... przez J.G.K. [Grzegorza Książewicza]. – W Wilnie, [1793]. – [16], 216, [2] p.
- Podręczna encyklopedia kościelna. – Warszawa, 1910. – T. 21-22, p. 157.
- Encyklopedia kościelna. – Warszawa, 1883. – T. 15, p. 281-286.
- Raynal, abbé. Historia Indii Wschodnich skrócona / [tłumacz Tadeusz Karol Podlecki]. – W Wilnie, 1776. – [8], 104, [4] p.
- Estreicher, Karol. Bibliografia polska. – Kraków, 1912. – T. 24, p. 409.
- Podlecki, Tadeusz Karol. Zabawki w roznych zdaniach y powiesciach. – W Mohilewie, 1780. – [8], 72 p.
- Pamiętnik Literacki. – R. 88, Z. 4, p. 153-166.
- Podlecki, Tadeusz Karol. Supplement do Sądowego processu tak dla Korony iako i Litwy: z Konstytucyi terazniejszego Seymu Grodzieńskiego 1784. tyżących się sądowego processu ... – [Supraśl, 1784]. – [2], 3-47 p.
- Umiastowski, Tomasz. Sądowy process, czyli Sposob prawowania się w Trybunale y wszystkich subsemlach W. Xięstwa Litew.: poprawiony y znacznie pomnozony przydatkiem Supplementu, w którym się zawiera zbiór konst. novellae legis ... – Edycya piąta. – W Grodnie, 1782. – [28], 250, [2] p.